

KARRIÄRFÄLTET HÖGSKOLAN

Varför vi läser vad vi läser och sen klättrar vidare

Solen sken när jag klev in i Svenska Dagbladets tidningsskrupa i Stockholm. På nionde våningen ligger Lärarhögskolan och dit förde mig hissen. Jag hade stämt möte med Donald Broady och Mikael Palme, forskare med högskolan som studieobjekt. Sedan ett par år tillbaka leder de båda Universitets- och Högskoleämbetets (UHÅ:s) projekt Högskolefältet i Sverige.

Vadå högskolefält, frågar jag när jag kliver in i deras belamrade arbetsrum.

— Tidigare har man i Sverige uteslutande studerat de olika högskolorna och universitetet var för sig, svarar Donald Broady. Det vi undersöker är de olika skolornas och utbildningarnas relationer i förhållande till varandra. Tekniska högskolan bildar tex toppen av en hierarki inom den tekniska utbildningen i Sverige. Man kan också konstatera att det är en enorm statuskillnad mellan att läsa ekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm och att läsa samma ämne i, låt oss säga Karlstad, fortsätter han.

— Det vi försöker göra är att rita sociala kartor över det utforskade landskap som den svenska högskolevärlden utgör, tillägger Mikael Palme.

att studierna avbryts pga förtroendeuppdrag eller liknande.

— Man skulle kunna tänka sig att man gör en undersökning av hur många de tar inom statsapparaten som har avbrutna statsvetenskapliga eller juridiska studier bakom sig, föreslår Palme.

Men, invänder jag, detta är ju endast hypoteser. Hur testar ni dem?

— Vi utgår från två sorters material, berättar Palme. Dels statistiskt, vi har UHÅ:s och folkbokföringens uppgifter på alla som studerade på linjer åren 1978, 1981 och 1984, dels riktade intervjuer till speciella grupper.

■ ANALYSERNA

Statistiken används för att göra sk korrespondensanalyser. Man tar fasta på dimensioner i materialet, tex föräldrarnas yrke, vald utbildning, kön, ålder osv. Genom att sammanställa två dimensioner skapas ett grafiskt mönster, en social karta. Dessa mönster fungerar sedan som forskarens redskap vid tolkningen av studieobjektet.

— Det är viktigt att man inte betraktar dessa mönster som färdiga tolkningar, slår Palme fast. Återgivandet av ett tvådimensionellt mönster kan dölja skillnader som ligger latenta i den tredje

■ KAPITALET

Metoderna för detta karteringsarbete är hämtade från Frankrike, närmare bestämt från den franske sociologen Pierre Bourdieu och hans forskargrupp. Sedan många år tillbaka samarbetar Broady och Palme nära med denna grupp. Ett centralt begrepp hos Bourdieu är "symboliskt kapital", vanligen diskuterat i den lite snävare betydelsen "kulturellt kapital".

— Symboliskt kapital är det som erkänns, det som tillerkänns värde och åtnjuter förtroende, säger Donald Broady.

Detta betyder att det som är värdefullt inom vissa grupper, t ex stor kännedom om opera och annan "finkultur", kan vara så gott som värdelöst kunnande inom andra grupper. Bourdieu har själv beskrivit begreppet så här: "Kapitalet är ett socialt förhållande, dvs en social energi som varken existerar eller producerar sina effekter annat än inom det fält där det produceras eller reproduceras."

■ TOPPSKIKTEN

— En hypotes som vi laborerar med är att det här i Sverige finns en sorts kapital som huvudsakligen saknas i Frankrike, fortsätter Broady. Denna företeelse kallade vi organisationens kapell, dvs den typ av tillgång som bereder tillträde till den centrala statliga administrationen, till fackföreningsrörelsens toppskikt och till det politiska livets översta spektrum. Denna typ av kapital förvärvar man genom föreningsvana. Det

FOTO: Lennart Engström

■ ■ ■ Donald Broady (bilden) och hans kollega Mikael Palme skriver på sitt sätt den svenska högskolans interna samtidshistoria. De ritat sociala kartor över det utforskade landskap som heter den svenska högskolevärlden. Metoderna har de hämtat från den franske sociologen Pierre Bourdieu och hans forskargrupp.

■ ■ ■ Varför läser vi det vi läser? Vilken roll spelar vår sociala bakgrund för valen? Var pluggar de rikas ungar? Vilka gör karriär i det politiska livet och hur gör man? Vilka typer av studenter identifierar sig med gruppen/linjen/klassen och vilka vill inte anpassa sig?

■ ■ ■ Med statistik och tolkningar närmar sig Broady & Palme den typen av frågeställningar. Det handlar om ett samhälles självförståelse.

gäller att skaffa sig sittfläsk, sammanträdesvana och förmåga att kunna tala inför och i stället för människor. Kort sagt att lära sig representera medlemmar.

— Denna typ av kapital saknas väl inte i Frankrike, säger Palme. Men i Sverige

är det så pass mycket viktigare. Det är påfallande att det finns viktiga eliter i det här landet som upprätthålls av personer som varken har något större kulturellt eller ekonomiskt kapital. Vad de har är just organisationskapitalet och närheten till det

politiska fältet.

— Om man ser på svenska politiker så visar det sig att de ofta har bedrivit universitetsstudier, berättar Broady, men att studietiden i stort sett fungerade som ett sätt att legitimera politiskt arbete. Det är inte ovanligt

fjärde eller femte dimensioner. Fördelen med statistiken är att den på ett bra sätt avslöjar förutfattade meningar och skapar en grund för nya hypoteser, fortsätter han.

— Om man tar högstatusyrken som jurister, företagsledare, högre tjänstemän, läkare och universitetslärare som en dimension och privat pol kontra offentlig pol som en andra dimension, börjar Broady exemplifiera. Då visar det sig att barn till dem som står nära den privata polen, dvs jurister, företagsledare och högre tjänstemän, är överrepresenterade på Handelshögskolan i Stockholm. Barn till dem som står nära den offentliga polen, som läkare och universitetslärare, är däremot överrepresenterade på Biologlinjen i Uppsala. Att Handelshögskolan skulle fungera som en elitskola är väl ingen överraskning men att även Biologlinjen i Uppsala skulle fungera som en liknande elitskola var inte riktigt lika väntat, säger han vidare.

■ EXEMPEL

— Och om man från det här perspektivet tittar på de konstnärliga utbildningarna inom högskolan, fortsätter Palme, visar det sig att desas ligger mycket nära den privata polen. Sett på den här viset ligger konstutbildningarna mycket nära ekonomikutbildningarna. Det kommer sig av att många som läser på dessa konstkolor är döttrar till företagsledare. Samtidigt går påfallande få barn till läkare och universitetslärare på sådana utbild-

ningar. Skulle man däremot anlägga en tredje dimension till detta visar det sig att avståndet mellan konst och ekonomi är stort, valet för den enskilde står inte mellan Handelshögskolan och Konstakademin.

— Samtidigt kan man konstatera att avståndet till kulturen är långt för grupper som befinner sig långt ned socialt. Dels är det för dessa grupper ofta obegripligt vad man ska ha konsten till, dels för att de inte har det kulturella kapital som krävs för inträde till det kulturella fältet.

— Detta kan jämföras med maskinteknik på Tekniska högskolan, där det går väldigt många barn till yrkesutbildade arbetare, säger Broady.

Men om det nu är på det här visat kan man ju fråga sig ifall det också kommer att bestå. Eller är det möjligt så att vi befinner oss i en förändring över tid?

— Vårt material tyder på att mönstren inom högskolan ligger ganska fast, menar Palme.

— Den stora förändringen under senare år består i kvinnornas inträde i hela högskolan, fyller Broady i. I dag dominerar kvinnorna numerärt högskolan, även den traditionella del som tidigare fordrade studentexamen. Men om man sedan går in och betraktar var det är som kvinnorna blivit fler, upptäcker man att männen ständigt gått in och tagit de mer särskiljande och profitabla linjerna, varianterna och specialiseringarna inom de olika områdena, tillägger han.

Det som Broady nu sade fick mig att tänka på en

manlig jurist jag träffat en gång. Denne hade blivit seriöst orolig därför att det var så många tjejer som läste på juristlinjen. Han var helt enkelt rädd för att juridiken höll på att bli ett låglöneområde. Hans oro var antagligen inte ogrundad.

■ STRIDEN

— Här måste jag skjuta in en sak, säger då Palme. När man talar om jämlikhet eller om utveckling i allmänhet är det vanligt att man lägger till något i stil med: "att det ännu ska vara så". Precis som om man utgår från att det är något som är på väg att försvinna och att det finns ett på förhand fastställt mål som utvecklingen är på väg emot. Det är viktigt att påpeka att det ständigt är fråga om en strid om utbildningsresurser, examina och examinas värde. Denna strid är aldrig på förhand avgjord. Det är ju trots allt människors hela livssträngningar det handlar om, och att ingenting är gratis på något vis.

Jo, tänker jag, det är ju förstås riktigt. Man satsar ju sitt liv och det är klart att man vill skaffa det bästa möjliga av alltsammans. Men är det ändå inte så att det i grund och botten också finns en annan motivation för att läsa vid ett universitet?

— Det där tror jag inte på, klipper Broady av, och kommer i stället med en motfråga. Är det inte så att dem du nu talar om håller på att förbereda sig inför mycket speciella fält inom samhället, nämligen journalistik, kulturproduktion och liknande?

Nja, jag tror nog ändå att

FOTO: Erik Bongcam

■ I Uppsala kan frackmiddagar fungera som ett "symboliskt kapital". Det är viktigt för vissa grupper att tillerkännas värde och åtnjuta förtroende. Andra ser på det med misstro. Men det är inget autentiskt exempel från Broadys & Palmes forskning.

det finns två helt olika motivationer för att studera. Jag har träffat folk som praktiskt taget kräver att de på förhand ska få veta vad de ska kunna när kursen är slut, ungefär som en slags VDN-märkning av kunskapsintaget. Samtidigt finns det ju andra (som jag själv, intalar jag mig) som försöker att läsa efter eget huvud i egna banor.

■ KONFORMITET

— Vårt problem är, säger då Palme med en något försiktig dragning på orden, att det du säger nu är något man ofta säger när man går på

kulturella utbildningar. Det är ett av våra mer hållbara resultat av våra intervjuer att man då ser sig själv som en unik och originell person med en personlighetsutveckling som tillfredsställs av studierna. Ett vanligt uttalande från denna typ av studenter är att de ser andra studenter som strömlinjeformade.

— När jag för något år sedan gjorde intervjuer på journalishögskolan, fortsätter han, var studenterna där upprörda över att någon föreslagit att man skulle skaffa skoltröjor. Detta sågs av de allra flesta studenter-

na som höjden av anpassning och konformitet. Gruppens protest kan ses som ett utslag av avsky mot det man inte ville vara, nämligen en i gruppen.

Jaha, där fick jag.

Efter intervjun vandrade jag långsamt genom korridoren. Under hissfärden kan jag inte låta bli att fråga mig var någonstans i detta högskolefält jag befinner mig. Ja, var i högskolefältet befinner vi oss?

ERIK TÄNGERSTAD